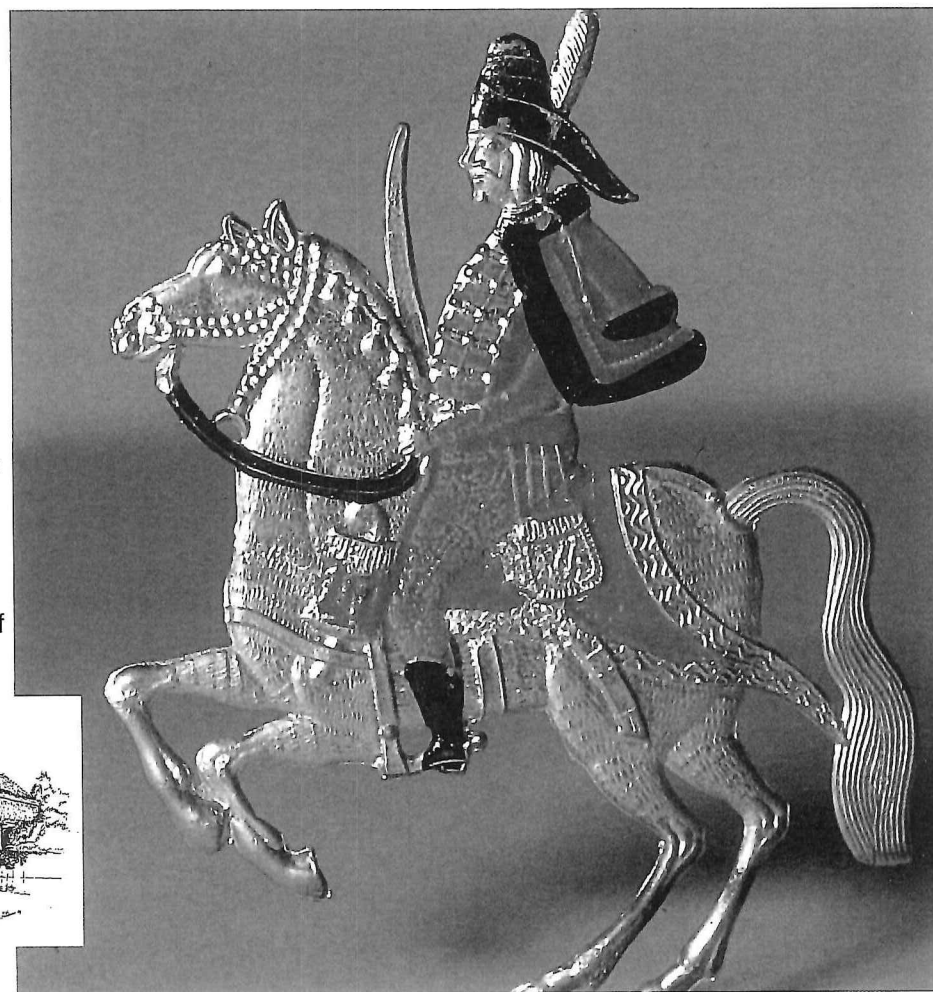

Over de drempel van...

In de middeleeuwse stad Ommen bouwde men in 1432 een tolhuis. In 1828 werd het stadhuis en in 1985 het tehuis van het Nationaal Tinnen Figuren Museum. In dit museum zijn een aantal verzamelingen van tinnen figuren tentoongesteld, die aan het museum zijn geschonken of worden beheerd.

Nationaal Tinnen Figuren Museum

←
Pruisische huzaar
J.W. Hilpert
1760.

Een avondje in de
Empiretijd ca 1800,
(Frazer). →

↓
Tamboer
80-jarige oorlog,
(Lonicer).

Vaderlandse en we geschiedenis uitge- tinnen figuren

'Die Zinnfiguren sind Verbindung zu
Sie schildern alle Zeiten.'

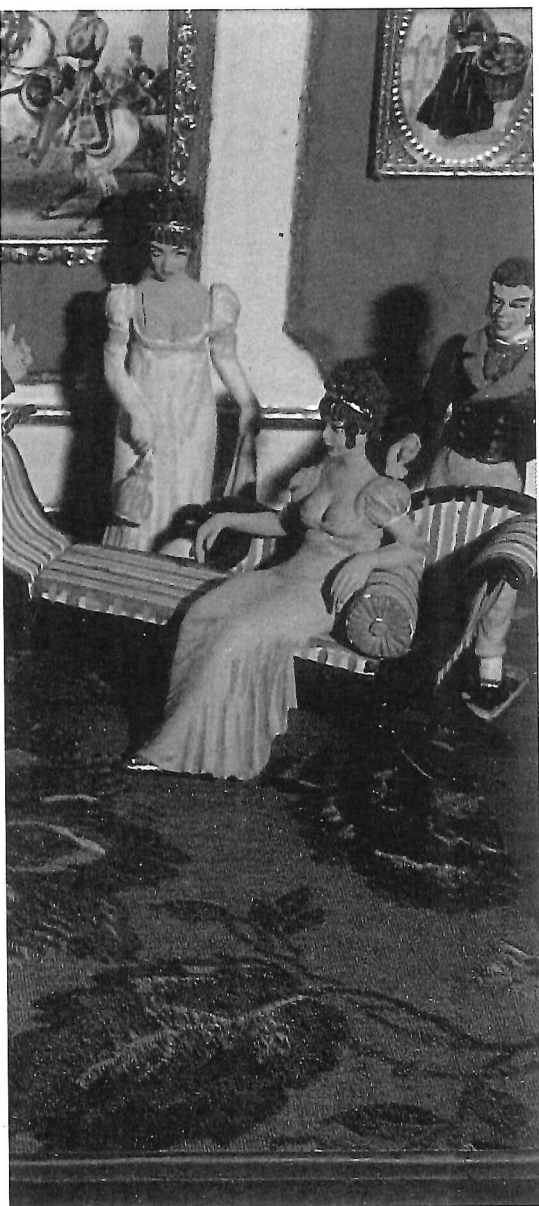
Het begin van dit gedicht va-
spreekt boekdelen. Tinnen figuren :
maar ook als kunst ten behoeve van
tuur-historische gebeurtenissen uit
De kleine figuren zijn zo oud als de
amulet, als vruchtbaarheidssymbool
reis naar het hiernamaals.

De Grieken en Ro-
meinen verzamelden kleine
figuren uit klei, brons of

ee-
be-
lev

Het fluitconcert van
Sanssouci (Wieringa).

Het fluitconcert van Sanssouci (Wieringa).

Vaderlandse en wereld- geschiedenis uitgebeeld met tinnen figuren

'Die Zinnfiguren sind Verbindung zwischen Kunst und Kind. Sie schildern alle Zeiten.'

Het begin van dit gedicht van Joachim Ringelnatz, spreekt boekdelen. Tinnen figuren als kinderspeelgoed, maar ook als kunst ten behoeve van uitbeelding van cultuur-historische gebeurtenissen uit alle tijden. De kleine figuren zijn zo oud als de mensheid, als jacht-amulet, als vruchtbaarheidssymbool of als grafgiften op reis naar het hiernamaals.

De Grieken en Romeinen verzamelden kleine figuren uit klei, brons of

een lood-tinlegering; afbeeldingen uit het dagelijks leven zoals soldaten,

toneelspelers, gladiatoren maar ook kleine afgodsbeelden voor het huisaltaar.

Ook in de vroege middeleeuwen werden tinnen en loden figuren gegoten, vaak in éénzijdig reliëf, zoals de loden devotiefiguren die de pelgrims in die dagen op hun kleding naaiden. Lodewijk XIV speelde in zijn jeugd met tinnen soldaatjes uit Neurenberg, en onze Willem van Oranje gebruikte miniatuurfiguren om hiermee de exercitie en tactiek van zijn legers te verbeteren.

De zegetocht van de tinnen figuur

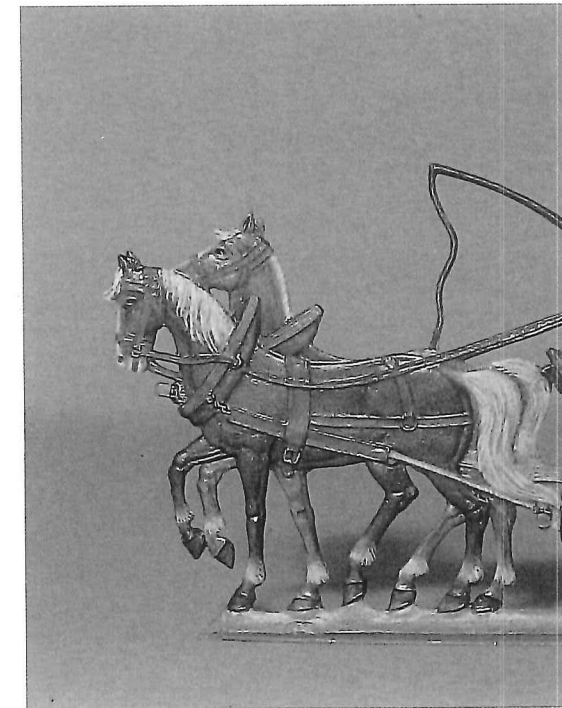
De zegetocht van de tinnen figuur uit Neurenberg als speelgoed, startte aan het begin van de 18e eeuw. Graveurs en/of fabrikanten (ook wel Offizinen genaamd), brachten de

eerste series op de markt, zoals bijvoorbeeld Johann Wolfgang Hilpert, die zich in 1760 in Neurenberg vestigde.

Veel schrijvers en dichters uit die tijd, die als kind met tinnen figuren speelden, verwerkten hun ervaringen later in hun werk: Goethe,

E.T.A. Hoffman en ook Hans Christiaan Andersen, die het sprookje schreef over de 'standvastige tinnen soldaat'.

Jachtmuzikanten,
Rococo,
(Lonicer).

Postkoets, (Lonicer).

De Schot Stevenson, schrijver van 'Schateiland', dichtte over zijn herinneringen:

'and sometimes for an hour or so I watched my leaden soldiers go, these different uniforms and drills among the bedclothes, through the hills.'

Nooit is de tinnen figuur méér onderwerp in de literatuur geweest dan eind 18e en begin 19e eeuw.

de
ge
va
bu
die
ko
In
He
ca
all
pe
oo
oo
ve
kir
tie
tot

series op de markt, bijvoorbeeld Johann Hilpert, die zich in Neurenberg e. rijvers en dichters tijd, die als kind met figuren speelden, kten hun ervaringen hun werk: Goethe,

E.T.A. Hoffman en ook Hans Christiaan Andersen, die het sprookje schreef over de 'standvastige tinnen soldaat'.

Postkoets, (Lonicer).

De Schot Stevenson, schrijver van 'Schateiland', dichtte over zijn herinneringen:

'and sometimes for an hour or so I watched my leaden soldiers go, these different uniforms and drills among the bedclothes, through the hills.'

Nooit is de tinnen figuur méér onderwerp in de literatuur geweest dan eind 18e en begin 19e eeuw.

In Neurenberg werden niet alleen soldaatjes gemaakt, maar ook figuren van boeren, burgers en buitenlui, de planten- en dierenwereld, gebouwen, koetsen en treinen. In 1839 begon Ernst Heinrichsen met de fabricage van tinnen figuren over allerlei actuele onderwerpen: niet alleen de Krimoorlog en de Frans-Duitse oorlog, maar vooral ook de verhalen van de ontdekkingsreizigers uit de negentiende eeuw, inspireerden tot series als 'Poolreizen',

'In de binnenlanden van Afrika', 'Onder de Indianen' en 'Karavanen in de woestijn'.

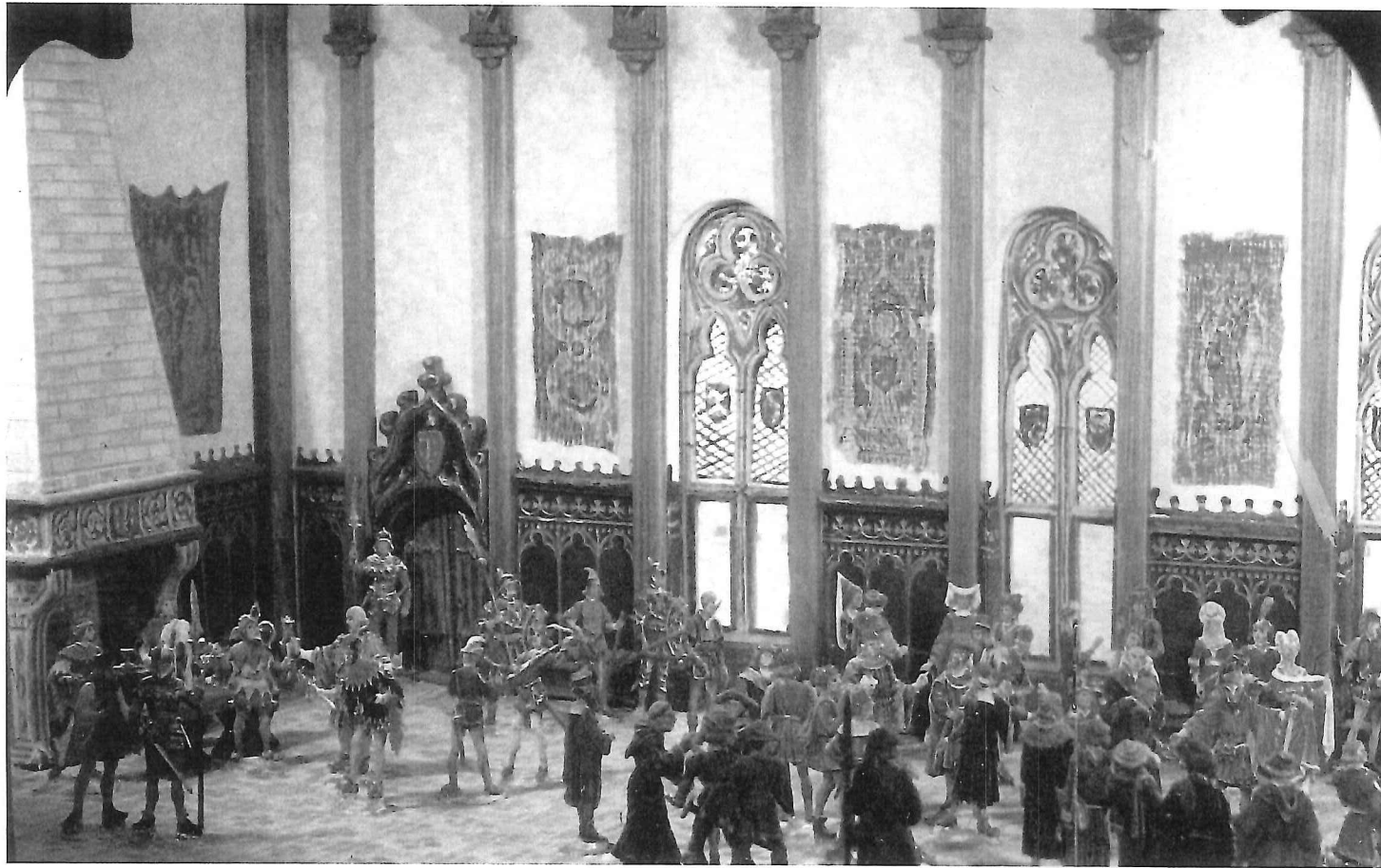
Tinnen figuren maakten het mogelijk om mensen een indruk te geven van wat er in de wereld gebeurde, of om gebeurtenissen uit het verleden weer tot leven te brengen. De tinnen figuur kreeg nu ook cultureel-historische waarde. Heinrichsen, een Offizin dat

nu nog bestaat, is slechts een voorbeeld van de vele Offizinen die destijds, in Neurenberg en elders, figuren op de markt brachten. De 'loden soldaat' kwam uit Frankrijk. Hij was rond en zwaarder dan de platte figuur uit Duitsland. Daar lood goedkoper is dan

tin konden de Fransen toch concurreren. Tegenwoordig worden overal ronde en driedimensionale figuren gemaakt, maar in Duitsland blijft de platte tinnen figuur favoriet.

Jacoba van Beieren in het stadhuis te Haarlem 1428 (Wieringa).

Figuur uit Engelse koninklijke stoet, (Frazer). →

Karel de Grote op het Valkhof te Nijmegen (Wieringa). →

De collecties Tinholt, Wieringa en Diederich

Naast de collectie Tinholt, voor een groot deel militaire figuren, trekt vooral de collectie van Wieringa veel belangstelling in het museum. 53 prachtige diorama's, het levenswerk van Dr. Wieringa, een wiskundeleraar uit Haarlem, geven een beeld, niet alleen van onze vaderlandse geschiedenis, maar ook van taferelen uit de klassieke

bestaat, is slechts
rbeeld van de vele
n die destijds, in
berg en elders, figu-
de markt brachten.
en soldaat' kwam
krijg. Hij was rond
rder dan de platte
it Duitsland.
od goedkoper is dan

tin konden de Fransen toch
concurreren.
Tegenwoordig worden
overal ronde en driedimen-
sionale figuren gemaakt,
maar in Duitsland blijft de
platte tinnen figuur favoriet.

De collecties Tinholt, Wieringa en Diederich

Naast de collectie
Tinholt, voor een groot deel
militaire figuren, trekt
vooral de collectie van
Wieringa veel belangstelling
in het museum.
53 prachtige diorama's, het
levenswerk van
Dr. Wieringa, een wiskunde-
leraar uit Haarlem, geven
een beeld, niet alleen van
onze vaderlandse geschie-
denis, maar ook van
taferelen uit de klassieke

oudheid en uit het Nieuwe
Testament.

Uit de collectie van
Prof. Dr. Diederich is het
onvergetelijk mooie diora-
ma van de slag bij Waterloo
met ruim 9000 figuren, een
attractie voor jong en oud.
Ook de bekende verzame-
ling van de heer Frazer,
bestaande uit bijna alle
aspecten van de figuren-
hobby, is hier te bewonde-
ren. Eveneens een levens-
werk, bestaande uit figuren
van papier, lood, tin en
kunststof, plat, half rond en
rond in vele maten.

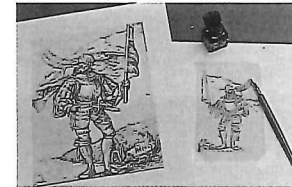

Slag bij Waterloo
1815 (Diederich).

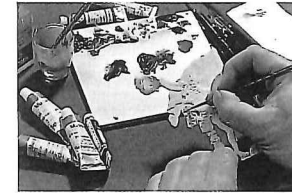
Romeinse slaven-
markt, 2e eeuw na
Chr., (Frazer).

1.

2.

5.

Het ontstaan van de
tinnen figuur, zoals
beschreven.

6.

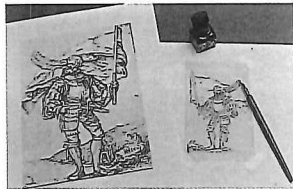
Hoe ontstaat een platte tinnen figuur

De weg naar een fraai beschilderde tinnen figuur is lang en vraagt veel geduld en handvaardigheid. Het begint met een idee of motief, waarna aan de hand van historische afbeeldingen en literatuur een realistisch beeld ontstaat dat historisch verantwoord is. Dan pas maakt de tekenaar een ontwerp-tekening (1). Hierna vervaardigt de graveur een gietvorm in twee precies op elkaar passende

3.

blok
vaki
veur
de k
dezt
(2).
Nad
vorr
derc
ope
gesi
anti
op e
gegl
luch
in d
len
veer
giet
guu
wor
wor
mes
ge c
derc
schi
gror
(5).
reke
hist
kled
Bes
alle
ook
doo
sch
dij

1.

5.

Het ontstaan van de tinnen figuur, zoals beschreven.

2.

6.

Hoe ontstaat een platte tinnen figuur

De weg naar een fraai beschilderde tinnen figuur is lang en vraagt veel geduld en handvaardigheid. Het begint met een idee of motief, waarna aan de hand van historische afbeeldingen en literatuur een realistisch beeld ontstaat dat historisch verantwoord is. Dan pas maakt de tekenaar een ontwerp-tekening (1). Hierna vervaardigt de graveur een gietvorm in twee precies op elkaar passende

3.

blokken van leisteen. Het vakmanschap van de graveur bepaalt in hoge mate de kwaliteit van de met deze vorm gegoten figuur (2).

Nadat beide zijden van de vorm met talk zijn gepoederd, wordt via de gietopening een legering van gesmolten tin, lood en antimoon tussen de beide op elkaar geklemde helften gegoten. De aanwezige lucht wordt via een aantal in de vorm gekraste kanalen afgevoerd (3). Na ongeveer 10-15 seconden is het gietstel gestold en kan de figuur uit de geopende vorm worden genomen. Hierna worden met een scherp mes of een vijl de overtollige gietaanhangsels verwijderd (4). Dan volgt het beschilderen, nadat eerst een grondlaag is aangebracht (5). Ook hier wordt weer rekening gehouden met de historische gegevens over kleding en uniformkunde. Beschilderen vereist niet alleen veel geduld, maar ook enig vakmanschap om door middel van licht- en schaduwwerking een driedimensionaal effect te

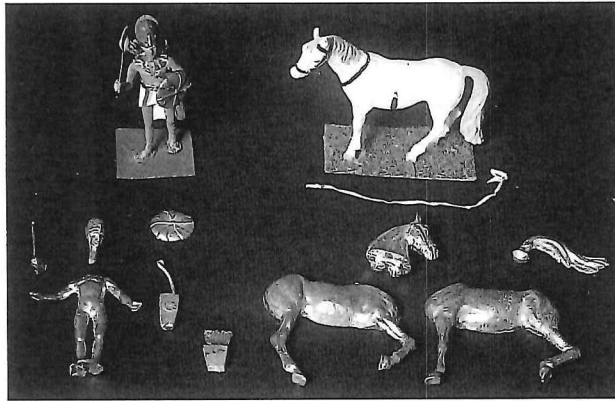
4.

bereiken. Het uiteindelijke resultaat is een cultuur-historisch verantwoorde figuur, die vele mensen kan boeien en zowel in musea als in particuliere verzamelingen zijn plaats vindt (6).

Wat doet men met tinnen figuren?

Sommige mensen verzamelen losse figuren, anderen plaatsen ze in diorama's die een bepaalde gebeurtenis voorstellen, en weer anderen spelen er oorlogje mee ('Wargaming'). Alle collecties tezamen vormen een kleurrijk geheel, dat uitblinkt door de levendigheid van figuren en diorama's en de afwisseling van onderwerpen. Een trekpleister, niet alleen voor scholen, door de educatieve waarde van het tentoongestelde, maar ook ouderen, kenners en leken zullen een bezoek aan dit museum als een bijzondere belevenis ervaren.

Hoe een ronde figuur wordt geassembleerd en beschilderd, (Frazer).

De rattenvanger van Hameln, (Lonicer).

Naast de vaste collectie worden regelmatig wisselexposities of thematentoonstellingen aangeboden, en koffieconcerten gehouden. Tijdens de schoolvakanties kunnen kinderen, onder leiding van de educatieve dienst, tinnen figuren beschilderen. Na afspraak geldt dit ook het hele jaar voor kinder- en verjaardagspartijtjes. In samenwerking met het restaurant beneden, worden er regelmatig recepties, partijen en symposia georganiseerd.

Wij hopen dat dit boekje u een indruk heeft gegeven over het ontstaan, het bestaan en het nut van miniatuur figuren en wensen u veel kijkplezier in het Nationaal Tinnen Figuren Museum.

Colofon

Vormgeving en realisatie: Janssen communicatie, Nijmegen
 Fotografie: Collectie Wieringa, Dr. W.G.L. Wieringa, Haarlem.
 Collectie Frazer, Foto Harry van Steenis, Almere-Stad.
 Omslag en 'Lonicer', Foto de Boer, Oldenzaal.
 Pag. 7: Deutsches Zinnfiguren Museum Kilmbach.

De uitgave van dit boekje is mogelijk gemaakt door de gezamenlijke inspanning van vier drukkerijen:

G.J. van Amerongen BV, Amersfoort
 Have BV, drukkerij & studio, Groningen
 Horstlad Drukketechniek BV, Zoetermeer
 Janssen print, Nijmegen

NATIONAAL TIJ

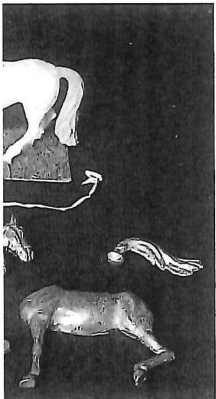
Bezoekadres : Markt 1 NL 773
 Telefoon 05291-

Openingstijden : van dinsdag t/m
 zon- en feestdag
 Eerste Kerstdag

Toegangsprijzen : Volwassenen
 Senioren
 CJP-houders
 Kinderen t/m 12
 Houders museum

Bestuur : Het Nationaal Tij
 leiding berust bij
 mw. J. Sipkema

Verzamelaars : Verzamelaars va
 Tafelronde' p/a s
 2596 BR Den He
 Leden ontvanger
 van miniatuurfigi

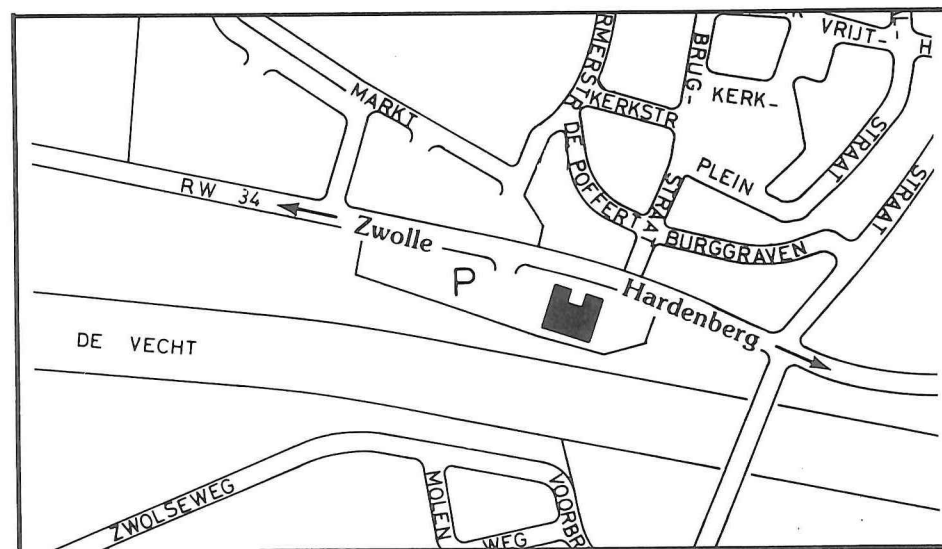
Naast de vaste collectie worden regelmatig wisselexposities of thematentoonstellingen aangeboden, en koffieconcerten gehouden. Tijdens de schoolvakanties kunnen kinderen, onder leiding van de educatieve dienst, tinnen figuren beschilderen. Na afspraak geldt dit ook het hele jaar voor kinder- en verjaardagspartijtjes. In samenwerking met het restaurant beneden, worden er regelmatig recepties, partijen en symposia georganiseerd.

Wij hopen dat dit boekje u een indruk heeft gegeven over het ontstaan, het bestaan en het nut van miniatuur figuren en wensen u veel kijkplezier in het Nationaal Tinnen Figuren Museum.

Colofon

De uitgave van dit boekje is mogelijk gemaakt door de gezamenlijke inspanning van vier drukkerijen:
G.J. van Amerongen BV, Amerstfoort.
Hayé BV, drukkerij & studio, Groningen
Holstad Drukkerij BV, Zoetermeer
Janssen print, Nijmegen

Vormgeving en realisatie: Janssen communicatie, Nijmegen
Fotografie: Collectie Wieringa: Dr. W.G.L. Wieringa, Haarlem.
Collectie Frazer: Foto Harry van Steenis, Amere-Stad.
Ornisag en 'Lonicer', Foto de Boer, Oldenzaal.
Pag. 7: Deutsches Zinnfiguren Museum Künmbach.

NATIONAAL TINNEN FIGUREN MUSEUM

Bezoekadres : Markt 1 NL 7731 DB Ommen
Telefoon 05291-54500

Openingstijden : van dinsdag t/m zaterdag 10.00-17.00 uur
zon- en feestdagen 14.00-17.00 uur
Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag gesloten.

Toegangsprijzen : Volwassenen f 4,-
Senioren f 3,75
CJP-houders f 3,75
Kinderen t/m 12 jr. f 3,-; groepen v.a. 12 p. f 3,- p.p.
Houders museumjaarkaart: gratis; rondleiding alleen na afspraak.

Bestuur : Het Nationaal Tinnen Figuren Museum is een stichting. De dagelijkse leiding berust bij de conservator G.F. Belsler en de educatieve dienst mw. J. Sipkema en Mw. W. Massier.

Verzamelaars : Verzamelaars van tinnen figuren kunnen zich aansluiten bij 'De Tinnen Tafelronde' p/a secretariaat, J.R. Mengarduque, Jan van Nassastraat 101, 2596 BR Den Haag.
Leden ontvangen 4x per jaar een tijdschrift met informatie op het gebied van miniatuurfiguren.